

Ja, vi bør glemme figuren Svend Brinkmann

FINN JANNING

Politikens kritiske anmelder har en vigtig pointe. Det er på tide, at det enkelte menneske glemmer alle gurerne for derved at se sin egen virkelighed, leve sit eget liv, skabe sin egen historie.

Finn Janning er filosof

PSYKOLOGEN Svend Brinkmann har udgivet en ny bog med titlen 'Tænk'. Det er i sig selv ikke revolutionerende, idet han de sidste 5-6 år har udgivet en eller to bøger om året.

Det er heller ikke bemærkelsesværdigt, at hans bøger anmeldes i samtlige medier, eller at han ofte interviewes i forbindelse hermed. Dog var det anderledes denne gang. Enkelte anmeldere, sågar fra Politiken, hvor psykologen er klummeskribent og gerne anvendes som kilde i artikler, var stærkt kritisk. Værre endnu, anmelderen var ikke blot kritisk med hensyn til Brinkmanns nye bog, men også og i højere grad over for Brinkmann som figur.

Anmeldelsen fik mig til at tænke på den franske filosof Jean Baudrillard, der i 1976 skrev et essay med titlen 'At glemme Foucault', hvor han ikke bare kritiserer et af filosofen Michel Foucaults værker, men snarere forsøger at demontere 'figuren' eller 'myten' Foucault.

Det er lidt det samme, som Politikens litteraturanmelder Matthias Dressler-Bredsdorff prøver i sin anmeldelse af Brinkmanns nye bog, 'Tænk'. Her spørger anmelderen retorisk: »Bør vi glemme Brinkmann?« Og svarer selv: »Ja«.

Det, som vi ifølge anmelderen bør glemme, er ikke kun psykologens seneste bog, men en stor del af hans populærfilosofiske og psykologiske bøger, der netop har gjort Brinkmann til mere end en per-

■ **Psykologiprofessor Svend Brinkmann er blevet landtkendt på sine bøger og foredrag. Hans seneste bog fik dog en hård medfart i Politiken. Var det fortjent? Foto: Joachim Ladefoged**

son, men noget, der nærmere er blevet en figur, myte eller institution.

Det skyldes ikke nødvendigvis, at Brinkmann selv har ønsket det sådan, nok mere, at mange mennesker har behov for en guru. Her er Brinkmann oplagt, da han er polemisk uden at være

kontroversiel, ligesom han primært skriver til den bedrestillede del af befolkningen og om deres vanskeligheder med at nå det hele.

Det er af samme grund heller ikke så mærkeligt, at anmelder Dressler-Bredsdorff ikke kun beskæftiger sig med bo-

gen, men netop også med figuren Brinkmann.

Dressler-Bredsdorff er ikke uenig i den grundlæggende kritik af samtidens dræbende præstationsræs og kapitalisering. Denne kritik er hverken ny eller opfundet af Brinkmann - hvilket han nu heller aldrig har påstået. Brinkmann har blot populariseret denne tænkning, på samme måde som sociologen Henrik Dahl engang populariserede sociologiens markedsanalyser.

KRITIKKEN eller - grovere endnu - ytringen om, at vi læsere bør glemme Brinkmann, skyldes primært, at psykologens kritik af selvhjælpslitteraturen ikke blot er endt med selv at blive selvhjælpslitteratur. Den er bluff.

Det er eksempelvis sigende, når Brinkmann i sit modsvar i Politiken til Dressler-Bredsdorff skriver: »Jeg fik engang det råd af en skønlitterær forfatter, at man aldrig bør gå i rette med en anmelder. Som forfatter kan man nemlig kun fremstå som ynkelig og forsmået og kan intet vinde ved det. Det er en klog observation, som jeg helst ville efterleve, men ...«.

Det er en klassisk Brinkmann. Sætningen minder om, hvordan han tager afstand fra selvhjælpslitteraturen, hvorefter han på fornem vis skriver sig ind i denne genre. Han fortæller helt åbenlyst, hvad jeg skal gøre for at få det bedre: Stå fast, gå glip, tænk!

Ja, vi bør glemme figuren Svend Brinkmann

Kritikken af Brinkmann bunder derfor ikke i misundelse, hvilket er en oplagt indsigelse, når magtfulde mennesker diskuteres. Derimod bunder angrebet i psykologens filosofi – blandt andet stoicismen – der ikke er godt nok tænkt. Tilsvarende bunder Brinkmanns modsvar heller ikke i forfængelighed, men snarere i en frygt for at miste den magtfulde position, som han har opnået og er blevet tildelt.

Eksempelvis skriver Brinkmann: »Jeg bekymrer mig selv meget over klimaforandringerne, men det er en mærkelig forudsættelse at kræve, at en bog kun kan være relevant, hvis den løser klimakrisen«.

Det er fristende at spørge, om det ikke er uambitiøst og slapt at skrive en bog, hvis forfatteren ikke som minimum bilder sig ind, at han (eller hun) har nogle bæredygtige bud?

Har han noget originalt at sige? Hvorfor ellers skrive?

Hertil svarer psykologen, at det har han: »Hvis flere levede et liv i tankefuld fordybelse med interesse for natur, historie eller filosofi frem for konstant at rejse, forbruge og jagte nye oplevelser, ja, så er jeg ret sikker på, at CO₂-udledningen ville blive markant reduceret. Vi lever kort sagt for grænseløst og tænker for lidt«.

Problemet er – som det ligger implicit i kritikken af Brinkmann – at det ikke længere er nok. Hvem bekymrer sig ikke? Problemet med bekymringen er måske snarere, at tankerne om at rejse og forbruge mindre primært henvender sig til den økonomisk bedrestillede læser, der har penge nok til at forbruge, rejse og leve grænseløst.

Kritikken og begrundelsen for, hvorfor vi bør glemme figuren Brinkmann, skyldes, at samtiden ikke kalder på mere psykologisering. Tværtimod.

SIGMUND Freud har været det 20. århundredes mest betydningsfulde tænker. Vi lever endnu i hans verden. Men som Foucault engang sagde, så bliver det 21. århundrede måske deleuziansk – med reference til hans ven filosofen Gilles De-

Er det ikke på tide, at det enkelte menneske glemmer alle gurerne for derved at se deres egen virkelighed, leve deres eget liv, skabe deres egen historie?

leuze. Jeg nævner denne anekdote, fordi Brinkmanns filosofi i høj grad tilhører Freuds århundrede, og Deleuze kan levere en kontrast, der måske kan tydeliggøre behovet for at komme videre.

Deleuzes filosofi er befriet for sandhedssøgen, såvel som for den skyldfølelse, der præger psykoanalysen. Den prøver ikke at normalisere begæ-

ret, men at frisætte det. I stedet for sandhed taler Deleuze om sandhedsmøder, hvor noget vækker mig, slår mig omkuld eller gør vold på mine antagelser, hvilket dog kræver, at jeg møder verden uden filter.

Deleuze taler ikke om at stå fast eller gå glip. Snarere modsat, idet han taler om affekt, intensitet, erfaringer, eksperimenter.

Det er sikkert derfor, flere af samtidens

mest interessante tænkere slet ikke er filosoffer eller psykologer, men forfattere og kunstnere, der kan omkalfatre mange menneskers livssyn. De – forfatterne og kunstnerne – har forstået, at det drejer sig om at blive værdig til det, som sker.

At blive værdig er en etisk kapacitet. Deleuze skriver: »Ikke at være uværdig til det, der indtræffer for os. Opfatter man modsat det, der indtræffer, som uretfærdigt og ufortjent (det er altid den andens skyld), se så blot, hvad der gør, at vor fortræd byder os imod: modviljen i egen person, modviljen mod begivenheden. Der findes ingen anden ond vilje. Det, der i sandhed er umoralsk, det er enhver anvendelse af moralske termer, retfærdig, uretfærdig, fortjent, skyld«, skriver han i 'Meningens logik'.

Freud er moraliserende, mens Deleuze er etisk. Dette er ikke kun teknisk fnidder.

Pointen er, at moral er et dømmende system. Hvis jeg parafraserer Deleuze, så siger han, at moral er en dobbelt bedømmelse, hvor du dømmes dig selv, og du er dømt.

De, der har smag for moral, er dem, som også har smag for at dømme. At dømme forudsætter en autoritet, der er væren overlegen, det forudsætter altid en overlegen ontologi. Det kunne være særlige værdier, der udtrykker en sådan autoritet, der er væren – eller livets forskelligheder – overlegen, hvorfor værdier også er fundamentale i et dømmende system.

SÅ KORT sagt: Deleuze ville ikke stå fast, ikke dømme, ikke operere med nogle ukrænkelige normer og værdier. Af samme grund siger den franske tænker også,

at det er anderledes i etikken. Her dømmes du ikke.

På en vis måde, siger du: Uanset hvad du gør, vil du have, hvad du fortjener. Når en eller anden siger noget, relaterer du det ikke til værdier, men du spørger i stedet dig selv: Hvordan er det muligt? Med andre ord, du relaterer det skete til den eksistensform, der forudsætter denne.

Et eksempel kunne være: Jeg er stresset. Skyldes det hastigheden, præstationskampen, statusjagten og prestigen ved magt og penge?

For mange ja, men det, der er forførende, er sjældent idealet om at have magt eller penge, men begæret. Hvis du begærer magt, så vil du også få, hvad du fortjener. Vi har alle sammen de tanker og følelser, som vores måde at leve på muliggør.

Freud og psykoanalysen har haft en kolossal indflydelse på, hvordan vi tænker vores liv. Den fokuserer på det forløsende i at erkende og forstå sine traumer, hvilket vil sige: forstå årsagen.

For Deleuze er fokus ikke på årsagen, da denne jo kan være hvad som helst: min barndom, den aktuelle politik, en hændelse i går, den aktuelle situation, en drøm osv. Deleuze fokuserer heller ikke på løsningen, men ser livet som et vedvarende eksperiment, hvor jeg besidder modet og ydmygheden til at prøve mig frem. Besidder en fleksibilitet, der ikke lader sig bremse af kapitalen eller psykoanalysen.

Mennesket, siger Deleuze, er en virtuelt kraft. Hvad et menneske er i stand til, er ukendt – indtil dets kræfter virkeliggøres. Mennesket er ikke en væren, der bør være på en bestemt måde, men noget

konstant tilblivende og forandrende, hvorfor det heller ikke – rent ontologisk eller moralsk – kan stå fast på noget. Problemerne opstår faktisk på grund af ontologisk værens tænkning, hvor et ideal bekæmper et andet, en norm en anden.

Det betyder, at psykoanalysen bremser livets begærskræfter, når den opstiller love og idealer, hvad enten det drejer sig om psykoanalysens hellige trekant med mor, far og barn – er jeg god nok? – eller min skyldfølelse over endnu ikke at have opnået noget bemærkelsesværdigt med hensyn til kapitalens titler, status, penge, magt. Er jeg rig nok? Har nok følgere? Siger jeg nok fra? Står jeg fast, men står jeg på det rigtige?

BEGÆRET er hos Deleuze ikke en mangel som hos Freud, hvor jeg begærer det, som jeg ikke har, men en produktiv forskel i sig selv. Begæret kan hverken reduceres til identitet eller lighed, men er en vedvarende afvigelse. I stedet for at stå fast eller glip må mennesket gøre det – nu og her – som det ville gøre om og om igen. Det, som skaber livsglæde.

Sagt anderledes: Begæret er vigtigere end det, som mange bilder sig ind at begære: magt, penge, status – eller sandheden.

Dette begær kan frisættes ved at opfinde nye måder at leve, føle, tænke og handle på. Udforske. Filosofisk tænkning er ifølge Deleuze at problematisere, eksperimentere, afprøve, mere, end det er et klassisk dannelsesprojekt. Det vil sige en konstant opmærksomhed, en vedvarende problematisering for derved at tage de beslutninger, som jeg p.t. vil gentage.

Handl således, at du vil gentage dine

handling. Kort sagt: Lad være med at være et røvhul, misbrug din magt, diskriminere og skade andre levende væsener. Lad være med at gøre ting, der gør dig trist og stresser dig. En sådan filosofi er ikke uden risici. Ingen er perfekte, men jeg kan sagtens undskyldte og tage ved lære, hvis (eller når) jeg erfarer, at jeg har taget fejl. Men ingen lærer noget, hvis ikke de udforsker, hvad livet rummer, og optegner nye relationer og forbindelseslinjer.

Det vil også sige, at det er mit selvforhold, som bliver afgørende, fordi det afgør, hvad der er sandt. Hvem ønsker at bedrage sig selv? Hvem ved, hvad de reelt er i stand til?

Så lad være med at gå glip af livet på grund af en tvangspræget sandhedssøgen. Undlad at stå fast med en skråsikret attitude. Bliv modig, men forbliv ydmyg. Livet er trods alt kun til låns.

Jeg blev engang fortalt, at *Bildung* oprindeligt betød 'Jesus til efterfølgelse', nu er jeg ikke religiøs, men som Nietzsche engang sagde, prøver jeg kun at gøre det, som jeg vil gentage.

Så i stedet for at bekymre mig prøver jeg at gøre mig værdig til efterfølgelse. Jeg prøver at være en god far, en god partner, en god borger, et ansvarligt menneske, jeg prøver at skabe noget midlertidigt, som fremtidens generationer kan glemme for derved at tænke selv. Og det er måske pointen.

Både Baudrillard og Matthias Dressler-Bredsdorff: Er det ikke på tide, at det enkelte menneske glemmer alle gurerne for derved at se deres egen virkelighed, leve deres eget liv, skabe deres egen historie?